

prikazi i recenzije

R. BRATOŽ, *Il cristianesimo aquileiese prima di Costantino fra Aquileia e Poetovio*, Udine, Istituto Pio Paschini, Gorizia – Istituto di storia sociale e religiosa – *Ricerche per la storia della chiesa in Friuli*, 2, 1990., XIV + 535

Uvaženi profesor antičke i srednjovjekovne povijesti na Filozofskom fakultetu u Ljubljani, jedan od najboljih poznavatelja ranije crkvene povijesti ne samo u Slovenaca već i na cjelokupnom jugoistoku Europe, objavio je popunjeni i izmijenjeni tekst disertacije iz 1986. Autor je dobro postupio prevodeći i popunjujući svoj rad na jedan od svjetskih jezika (talijanski), omogućivši time široj europskoj i svjetskoj znanstvenoj publici da upozna rezultate njegova opsežna i izvanredno temeljita proučavanja starije crkvene povijesti na akvilejskom području u širem smislu te riječi.

Njegov se rad sastoji od nekoliko odjeljaka.

U prvom odjeljku (27–186) autor proučava početke kršćanstva, s osobitim obzirom na susjedne regije, tj. na sirmijsko i salonitansko područje. Autor proučava legendu o sv. Hermagori, navodni progon kršćana u II. i prvoj polovici III. stoljeća, a ispituje i problem tzv. istarskih mučenika.

U drugom odjeljku (187–266) autor proučava problematiku navodnog progona kršćana u dobu cara Numerijana. I ovdje se autor zadržava na pitanju mučenika u Istri i još nekim drugim obližnjim regijama.

U trećem odjeljku (267–354) autor minuciozno ispituje položaj ptujskog biskupa Viktorina (druga polovica III. stoljeća) i njegov utjecaj na razvoj kršćanske teološke misli. Osobito je važan dio istraživanja koji se odnosi na utjecaj Viktorina na sv. Jeronima.

U četvrtom odjeljku (355–470) autor proučava progone kršćana u doba Dioklecijana, pri čemu podrobno raščlanjuje probleme akvilejskih mučenika (Kancija, Kancijana i Kancijanile), a pozornost plijeni istraživanje problematike kršćanskih zajednica u Istri početkom IV. stoljeća kao i istarskih mučenika: Trst, Poreč, ostale kršćanske zajednice u Istri, a dotiče se i pitanja rodnog mjesta sv. Jeronima.

Od velike su važnosti za daljnje proučavanje društva II. i III. stoljeću na području Akvileje, Salone i Sirmija analize i rezultati autorova istraživanja uvjeta za širenje kršćanstva (471–484). Možda još nitko nije tako temeljito istražio širenje istočnjačke populacije i kultova (npr. Mitre) kao što je to učinio autor. Dovoljno je upozoriti na autorove analize koncepcija koje su bile zajedničke za čitavo šire područje koje autor istražuje, npr. koncepcije da je Bog Otac *primio* Krista u nebo, a ne da je Krist *uzašao* na nebo; da je Krist pobijedio smrt »*sišavši u podzemlje*« itd.

Autor nije na tome stao: on je ponovno izdao Mučeništvo svetih Hermagore i Fortunata (*Passio sanctorum Hermachorae et Fortunati*) (485–504), s varijantom glavnih rukopisa i ponovno dokazao da je pravi majstor i u egdotici.

Knjiga je popraćena bogatim kazalima osoba, mjesta i stvari (507–535).

Čitajući knjigu svatko će odmah uočiti dvije osobine pisca.

Prije svega, veliku načitanost i temeljito poznavanje problematike, koji imaju za posljedicu da za svako pitanje i za svaki problem autor u bilješkama daje vrlo detaljne informacije, koje djeluju akribično i nisu puki popis literature, već i nešto mnogo više. Naime, autor upoznaje čitatelja i sa *statut quaestionis* u današnje vrijeme, na koji se čitatelj može s pouzdanjem osloniti.

Druga je osobina trijezno razmatranje vrela i donošenje zaključaka na osnovi onog što vrela doista javljaju, a ne onog što bi pojedini čitatelj želio u njima naći. Autor je postigao dobru ravnotežu između oslonca na vrela, s jedne strane, i intelektualnog napora osmišljavanja vlastite koncepcije, bez kojeg bi se znanstveni rad svodio na puko nizanje činjenica, s druge strane.

Ukratko, naše je mišljenje da je knjiga uzorno napisana i da ona predstavlja važan novi korak razumijevanju širenja kršćanstva ne samo na području današnje Slovenije nego i mnogo šire.

Za hrvatske čitatelje knjiga je izvanredno korisna. Napomenuli bismo samo neke podatke i autorova uvjerljiva razmišljanja: pitanje Ilirika u Rim 15,19 (28 i d.); početak kršćanstva na širem području Sirmija i Salone (36 i d.); problem naziva akvilejskog patrijarha, osobe Hermagore i širenja kršćanstva u Panoniju (60–80); formula akvilejskog simbola vjera (123 i d.); pitanje istarskih mučenika (138 i d. i 410 i d.).

Hrvatskog će čitatelja sigurno zainteresirati autorovo stajalište o ubiciranju Stridona. Po autoru »dosad najuspješniji pokušaj lokaliziranja Stridona« jest prijedlog našega uglednog arheologa M. Suića, po kojem bi se Stridon nalazio »sjeverozapadno od Tarsatike« (459), ali autor spominje i drugu tezu, po kojoj bi se Stridon nalazio negdje između Dalmacije i Panonije Savije. Pitanje zavređuje da ga se u hrvatskoj literaturi ponovno otvori, to više što su mnoge dosad iznesene teze plod slabo uspješnih lingvističkih i etimoloških dosjetki ili podvjesno izraženog domoljublja i lokalnog patriotizma.

Lujo Margetić

Stanko ANDRIĆ, Čudesa svetoga Ivana Kapistrana – povijesna i tekstualna analiza, Slavonski Brod – Osijek, 1999.

Stanko Andrić, diplomant zagrebačkoga Filozofskog fakulteta (francuski i latinski jezik i književnost), okončao je svoje srednjovjekovne studije na Srednjoeuropskom sveučilištu u Budimpešti uspješno obranivši doktorsku tezu koja se pojavila na hrvatskom knjižnom tržištu, a predmet je ovog prikaza. Već sam pogled na korice, te iščitavanje odlomaka recenzija Sofije B. Gajano (Terza Università di Roma) i Andre Vaucheza (Ecole française